

Renner, Hans

Tsjechen, Nederlanders en hun vaderlandse geschiedenis

Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik. 1999, vol. 13, iss. Sonderheft, pp. [141]-150

ISBN 80-210-2055-5

ISSN 1211-4979

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/105923>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

HANS RENNER

TSJECHEN, NEDERLANDERS EN HUN VADERLANDSE GESCHIEDENIS

Als we de Nederlandse historici mogen geloven, is de kennis van de vaderlandse geschiedenis bij de gemiddelde goed opgeleide Nederlander niet bijster groot. Hetzelfde kan worden gesteld over de huidige Nederlandse parlementariërs. Uit een onderzoek van het *Historisch Nieuwsblad* is onlangs gebleken dat het gros van de Nederlandse volksvertegenwoordigers eigenlijk niet veel geeft om vaderlandse geschiedenis. Er was zelfs een kamerlid dat prins Willem van Oranje (1533–1584) met de heilige Bonifatius verwarde en de eerstgenoemde liet vermoorden bij Dokkum, een locatie waar de heilige ruim acht eeuwen eerder om het leven was gebracht.¹

De povere resultaten van de enquête werden in de schrijvende pers onmiddellijk breed uitgemeten en vormden aanleiding tot heftige discussies tussen voor- en tegenstanders van meer historisch besef onder de Nederlandse bevolking en haar wettelijke vertegenwoordigers. De professionele geschiedschrijvers vonden het het meest verontrustend dat de professionele politici-kamerleden zich niet eens oprecht schaamden voor hun gebrekkige kennis van het vaderlandse verleden. Integendeel, zij gaven hun onkunde op dit gebied en ook hun gebrek aan belangstelling voor historische wetenswaardigheden zonder blikken of blozen toe.²

Niet alleen de kennis maar ook de beleving van de vaderlandse geschiedenis laat bij vele Nederlanders te wensen over. Een modaal ontwikkelde Tsjech zal ongetwijfeld weten dat Jan Amos Komenský (Comenius) in Naarden begraven ligt. Tijdens de vakantie in Nederland zal hij of zij vast en zeker een bezoek brengen aan het graf van deze Tsjechische "leraar der volkeren" om de grote

-
- ¹ Eva Rensman en Werner Bossmann, "Willem van Oranje in 1600-zoveel bij Dokkum vermoord. Tweede Kamer haalt onvoldoende voor proefwerk geschiedenis", in: *Historisch Nieuwsblad*, 5 (1966), 6, p. 16–21.
  - ² Enkele rake opmerkingen van een aantal kamerleden: "Ik weet er echt niets van"; "Ik vind al die wetenswaardigheden maar onzin"; "Ik ben meer toekomstgericht"; "Als je mij vraagt wat ik gisteren gedaan heb, weet ik het ook niet meer". *Ibid.*, p. 17ff.

zoon van het volk te eren en in hem ook een beetje zichzelf. De Nederlandse geleerde Erasmus van Rotterdam is wat zijn betekenis voor het geletterde Europa betreft zeker met Comenius vergelijkbaar. Toch is zijn laatste rustplaats geen Nederlands bedevaartsoord geworden. Of nog bescheidener uitgedrukt, de meeste Nederlanders weten niet eens waar zij het graf van Erasmus moeten zoeken.

"Om ons iets te kunnen herinneren moeten we ons iets voor kunnen stellen", amendeert de historicus Doeko Bosscher de bekende uitspraak "History is what you can remember".³ Over de mate van historische herinnering en voorstelling, andere belangrijke *graadmeters* van de houding jegens het verleden, doet in Nederland in historische kringen een inmiddels klassiek voorbeeld de ronde. Het betreft de Slag bij Nieuwpoort. "In het jaar 1600 natuurlijk", weet elke wel opgeleide Nederlander te vertellen. Vraagt men echter door, wat voor een slag het was, een landoorlog of een zeeslag, wie de strijdende partijen waren, hoe de troepenaanvoerders aan beide zijden heetten, wat de inzet vormde voor dit militaire treffen of wie de zon bij de aanval in de rug had, dan zal onze gesprekspartner grote moeite met de juiste antwoorden hebben.

Dit voorbeeld zegt uiteraard niets over de intellectuele en andere kwaliteiten van deze of gene Nederlander, wel over zijn relatie tot het eigen verleden. Deze valt het beste te omschrijven als lauw. De eigen geschiedenis en historische daden, groots of niet, laten de Nederlander betrekkelijk koud. "Zalig zijn volkeren die hun geschiedenis niet eens nodig hebben", zou een Tsjech als historische bewoner van Midden-Europa denken en als vertegenwoordiger van een natie die haar identiteit pas in de loop van de 19de eeuw hervond.

Met enige overdrijving kan men stellen dat de Nederlander veel meer met zijn toekomst bezig is dan met zijn verleden. Hij staat midden in de dynamische wereld van nu, treffend uitgebeeld in de reclamespots van KLM of van Peter-Stuyvesantsigaretten in Hollandse bioscopen. De Nederlander kijkt vooruit de Europese Unie en de 21ste eeuw in. De historische persoon van Stuyvesant die in de 17de eeuw Nieuw Amsterdam aan de Engelsen kwijtraakte, zegt hem nauwelijks iets, het "Verlies van New York" ervaart hij niet als een nationale nederlaag, laat staan als een historische catastrofe. Immers, de nationale onafhankelijkheid werd hierdoor niet bedreigd, het protestantse geloof evenmin en de Gouden Eeuw ging gewoon verder.

De Nederlandse geschiedenis is een gelukkige geschiedenis. In hun bestaan als natie werden de Nederlanders nauwelijks serieus bedreigd. Vergeleken met de historiën van volkeren in Midden-Europa zoals die van de Tsjechen en nog meer die van de Polen en Hongaren, kent de Nederlandse geschiedenis betrekkelijk weinig rampen. De periodes waarin men zich in de Lage Landen "radeloos, reddeloos en redeloos" voelde, zoals in het jaar 1672 en kort daarna, waren uitzonderingen op de regel.

³ Doeko Bosscher, "De jaren vijftig epischer geduid", in: *BMGN*, 112 (1997), 2, p. 214.

En wat te zeggen over de Spaanse bezetting? Hoe zwaar deze ook mocht zijn, zij heeft bij de protestantse Nederlanders in elk geval geen gevoelens van frustratie en verbittering achtergelaten. Het feit dat Sinterklaas elk jaar op 5 december vanuit Madrid naar Nederland komt, spreekt in dit verband boekdelen. En Napoleon met zijn Fransen? Een korte episode. Onder Lodewijk Napoleon, "konijn van Nederland", viel de bezetting eigenlijk best mee, terwijl kort na zijn aftreden het met zijn illustere broer reeds bergafwaarts ging. De Oranjes keerden terug, de republiek werd een monarchie, België kwam erbij en België ging er weer af, maar het leven behield zijn normale loop.

En Hitler dan? Met Hitler en de Tweede Wereldoorlog ligt het anders. De nazistische bezetting met haar wreedheden behoort in Nederland tot het onverwerkte verleden. Hier is de historische herinnering opvallend levendig. Zelfs bij generaties die de oorlog en de Duitse bezetting niet aan den lijve hebben ondervonden. Uit een onderzoek gepubliceerd door het Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen "Clingendael" is gebleken, dat bij de Nederlandse jongeren in de jaren negentig de negatieve houding jegens Duitsland en de Duitsers prevaleert.⁴ Andere landen en volkeren van de Europese Unie doen het wat hun populariteit betreft bij de jeugd beduidend beter. De laatste tijd wordt zowel van Nederlandse alsook van Duitse zijde veel moeite gedaan om het Duitsland-beeld bij de Nederlandse jongeren van de oude stigmata te ontdoen.

De historische discussie over de bezettingsjaren is nog lang niet afgesloten, ook wat de houding van de Nederlanders jegens hun vervolgte joodse medeburgers betreft. Waarom ontsnapten zo weinig joden in Nederland aan de verschrikkingen van de holocaust? Een reeks bijdragen uit de laatste jaren over dit thema bewijzen dat de Nederlanders in staat zijn ook zeer kritisch met hun eigen geschiedenis om te gaan.

Een gevoelig historisch onderwerp uit het meer recente Nederlandse verleden vormen voorts twee "politieele acties" uit 1947–1948 in Nederlands-Indië (Indonesië). Met name het hardhandig optreden van (een deel van) de Nederlandse militairen op Zuid-Celebes is op gezette tijden onderwerp van verhitte discussies over de vraag waar de liefde voor het vaderland en de militaire plichtsbetrachting eindigden en oorlogsmisdaden begonnen.

Op het dekolonisatieproces na is het Nederlandse verleden sinds de Tweede Wereldoorlog echter ontdaan van onevenwichtigheden of strubbelingen. Gemeten aan de grote welvaart en democratische vrijheden die de Nederlandse samenleving geniet, behoort deze jongste periode in de vaderlandse geschiedenis met haar politieke stabiliteit en sociale rust tevens tot een van de meest gelukkigste periodes. En tegelijkertijd – zo komt het de Midden-Europese historicus-oogetuige althans voor – tot de meest saai.

---

⁴ Lutsen B. Jansen, *Bekend en onbemind* (Den Haag: Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen Clingendael, 1993), p. 22 ff.

Vrijheid en welvaart verklaren voor een deel waarom in het Nederlandse culturele en politieke bewustzijn de vaderlandse geschiedenis slechts een bescheiden plek inneemt. De Nederlander hoeft niet dagelijks een beroep te doen op kennis en beleving van de eigen geschiedenis, omdat hij geen behoefte voelt om het verleden te gebruiken als therapeutische handeling in confrontatie met het heden. Anders gesteld, de Nederlander hoeft de frustraties uit het heden of het jongste verleden niet door het etaleren van grootse daden uit de geschiedenis te compenseren. Er bestaan in Nederland namelijk geen nationale frustraties of trauma's.

In vrijwel alle vergelijkingen met andere landen en volkeren in de wereld op economisch, politiek, sociaal of medisch gebied springen Nederland en de Nederlander er positief uit. Daarom geldt Nederland voor menig wereldleider of bedrijfsmanager als voorbeeld en voor menig Nederlander weer als "gidsland". En Nederland geniet zichtbaar van deze rol in de wereld. Dit geldt overigens niet alleen voor het protestantse deel van de bevolking.

Ook ter ondersteuning van de Nederlandse identiteit in onze tijd is het (roemrijke) verleden niet nodig. Van een behoefte om de eigen geschiedenis nog roemrijker voor te stellen dan deze in werkelijkheid was, is in Nederland in tegenstelling tot sommige nieuwgevormde Europese staten uit de jaren negentig geen sprake. De Nederlandse identiteit staat sinds de 18de eeuw vast en daarmee ook de Nederlandse plaats in Europa als een land dat "klein in omvang maar groot in prestaties" is.

Met name de onafhankelijkheid en de vrijheid worden door de Nederlanders als vanzelfsprekend en aan Nederland inherent ervaren. Sinds de definitieve erkenning van de Republiek als soevereine staat bij de Vrede van Münster in 1648 heeft elke generatie Nederlanders nationale onafhankelijkheid gekend, zij het dat deze herhaaldelijk om militaire inspanningen en offers vroeg. Feitelijk bestond deze onafhankelijkheid reeds langer, sedert het einde van de 16de eeuw.

"Peter Burke heeft eens gezegd dat juist succesvolle naties met een groot verleden het zich kunnen permitteren hun verleden te vergeten...", schrijft de Nederlandse historicus Frank Ankersmit en hij voegt hieraan toe: "En zo heeft ook Nederland, door Huizinga terecht als een *nation satisfaite* aangeduid, weinig reden om zich in overpeinzingen over zijn identiteit te verliezen."⁵

Zo niet de Tsjechen. Een gelukkige geschiedenis was voor hen in Europa niet weggelegd. De Tsjechische "gouden eeuw" ligt dan ook veel verder terug in het verleden dan de Nederlandse: in de 14de eeuw. Onder de Duitse keizer Karel IV, die tegelijk Tsjechische koning was en in Praag zetelde, maakte het Tsjechische (Boheemse) koninkrijk een ongekende bloei door, zowel economisch als cultureel. In die tijd werden de landen van de Tsjechische kroon

---

⁵ Frank Ankersmit, "Navelstaren wijst op stagneren van democratie", in: *NRC Handelsblad*, 4 april 1996, p. 10.

beschouwd als het meest ontwikkelde en rijkste gebied ten noorden van de Alpen.

Gedurende de 15de en 16de eeuw kreeg het koninkrijk een overwegend protestants karakter. De traditie van het Tsjechische protestantisme is echter ouder. Ze begint bij de kerkhervormer en rector van de Praagse universiteit Jan Hus, die te Konstanz in 1415 als ketter op de brandstapel eindigde. De historische herinnering aan Hus leeft ook nog vandaag bij heel wat Tsjechen. De dag van zijn dood, 7 juli, is na de Fluwelen Revolutie van 1989 net als in de Eerste Tsjecho-slowaakse republiek (1918–1938) een officiële herdenkingsdag.

Gedurende de Dertigjarige Oorlog (1618–1648), die in Praag met een opstand van de Tsjechische protestantse adel en burgerij was begonnen, moesten de Tsjechische protestanten bij de Slag op de Witte Berg (1620) het onderspit delven. Hier scheidden zich de Tsjechische en de Nederlandse wegen in Europa, die beide door anti-Habsburgse opstanden gemarkeerd waren. Het Koninkrijk Bohemen viel in handen van de katholieke Habsburgers, verloor zijn zelfstandigheid en bleef tot 1918 een deel van de Habsburgse monarchie.

Na de Witte Berg gebeurde met de Tsjechische landen ongeveer wat met Nederland zou zijn gebeurd wanneer daar niet Willem van Oranje en prins Maurits de strijd hadden gewonnen maar de Spaanse koning Filips II en de hertog van Alva. Wenen zag nu de kans schoon om met de rebellen korte metten te maken. De koppen van de leiders van de opstand rolden van het schavot, de wereldlijke en geestelijke Tsjechische protestantse elite, ongeveer 150.000 personen, moest omwille van hun geloof het land verlaten en haar bezittingen werden genaast. Vele protestanten zochten en vonden hun toevlucht in Nederland.

De contra-reformatie zegevierde. De door de oorlog gehalveerde bevolking van het Tsjechische koninkrijk, van haar natuurlijke leiders beroofd, werd vrij makkelijk gerekatholiseerd. Binnen één generatie veranderde het "ketterse Bohemen" in het "heilige Bohemen". De rijke barokcultuur deed haar intrede en drukte een onuitwisbare stempel op de kunst en op het geestelijke leven. Ze kan zonder meer tot de zegeningen van de contrareformatie worden gerekend. De barok legde de basis voor kunstnijverheid en vakmanschap in Tsjechië en leidde tot een nieuwe culturele bloei. Praag is een "barokstad" geworden en ook in de huidige Tsjechische Republiek, zowel in Bohemen als in Moravië en Silezië, is het "baroklandschap" nog goed zichtbaar.

In schril contrast tot deze culturele opbloei stond het centralistische streven van de Habsburgse heersers, die uit Oostenrijk een staatsgeheel wilden maken. De van boven doorgevoerde germanisering bereikte haar hoogtepunt onder het bewind van keizer Jozef II (1780–1790). Zij zorgde ervoor dat de Tsjechische taal – eens een van de voornaamste talen in Midden-Europa – in onbruik raakte. Het Tsjechisch hield vrijwel op te bestaan als cultuurtaal. Alleen op het platteland en bij kleine werklui en het dienstpersoneel in de steden hield de Tsjechische taal zich nog als spreektaal staande.

Toen in de loop van de 19de eeuw ook in de Tsjechische landen als gevolg van de Verlichting en de Franse revolutie zich een Tsjechisch nationaal bewustzijn ging ontwikkelen, nam de belangstelling voor de eigen taal, literatuur en geschiedenis sterk toe. Men spreekt in de vaderlandse geschiedenis van Tsjechië over de zgn. "národní obrození", de nationale wedergeboorte. Ter versterking van de Tsjechische "Volksgeist" (Johann Gottfried Herder) gingen de Tsjechische "buditelé", patriotten en nationalistten, ijverig op zoek naar "het eigene" in de taal en letterkunde. De behoefte aan Tsjechische literaire monumenten uit het verre verleden was groot. Zo groot zelfs, dat een aantal oude literaire schatten gewoonweg verzonnen werd.

Deze "oude" handschriften waren tevens een belangrijke historische bron.⁶ Zij wierpen een nieuw licht op onder andere de heidense periode van de Tsjechische geschiedenis. De gezaghebbende Tsjechische historicus en politicus František Palacký heeft deze stof ter goeder trouw verwerkt in zijn opus magnum *Geschiedenis van de Tsjechische natie* (1848).⁷ Ofschoon de handschriften aan het einde van de 19de eeuw (na de dood van Palacký) als vervalsingen werden ontmaskerd, is de glans van het roemrijke vaderlandse verleden in het Tsjechische historische bewustzijn gebleven.

Zo is de mythische, daarna historisch "bewezen" en vervolgens als een vervalsing gebrandmerkte vorstin Libuše in de loop van de 19de en de 20ste eeuw uitgegroeid tot een belangrijk nationaal symbool.⁸ Bijna een Tsjechische versie van het "Statue of Liberty". Aan deze beeldvorming hebben talrijke afbeeldingen van de vorstin in het werk van generaties nationaalbewuste kunstenaars een aanzienlijke bijdrage geleverd. Niet in de laatste plaats de feestelijke en nationaal zwaar beladen opera Libuše van Bedřich Smetana uit het jaar 1881.

Vergeleken met andere delen van de multinationale Habsburgse staat, die sedert 1867 als de Oostenrijk-Hongaarse monarchie door het leven ging, waren Bohemen, Moravië en Silezië rijk en welvarend. Vóór de Eerste Wereldoorlog (1914–1918) was hier ruim 60% van het industriële potentieel van de Dubbelmonarchie geconcentreerd. Economisch, sociaal en cultureel voelden de Tsjechen zich gelijk aan de Duitsers, de leidende natie in het Oostenrijkse gedeelte van het keizerrijk.

Anders lag het op politiek gebied. Voor de politieke autonomie van de landen van de Boheemse Kroon – een vurige Tsjechische wens – was er in de toenmalige staatsorde van de monarchie geen plaats hetgeen tot steeds grotere frustraties aan Tsjechische kant leidde. De Tsjechen voelden zich onderdrukt en

⁶ Het betreft met name de beroemde vervalsingen van Václav Hanka, *Handschrift van Königinhof* uit het einde van de 13de eeuw ("ontdekt" in 1817) en het zogenaamde *Grünberger Handschrift*, ook wel *Oordeel van Libuše* genaamd, uit de 10de of zelfs 9de eeuw ("ontdekt" in 1818).

⁷ František Palacký, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě dle původních pramenů*, deel 1 (Praag, 1933), p. 67 ff.

⁸ Jiří Rak, *Bývali Čechové. České historické mýty a stereotypy* (Praag: H&H, 1994), p. 18.

voerden een felle politieke emancipatiestrijd tegen Wenen. De nationale cultuur in al haar facetten (literatuur, muziek, beeldende kunst, architectuur, geschiedenis) fungeerde als uitlaatklep voor politieke frustraties.

Het zich vastklampen aan de eigen cultuur in het algemeen en de geschiedenis in het bijzonder werd verder gedicteerd door de voortdurende angst voor verlies van de eigen identiteit en nationale zelfstandigheid. Een angst die overigens gebaseerd was op reële gronden. Werkelijk vrij en onafhankelijk waren de Tsjechen ook in deze eeuw slechts sporadisch: in de periode 1918–1938, dan even twee jaren na de Tweede Wereldoorlog en daarna pas weer na de val van het communisme in 1989.

Dit verklaart tevens de – vanuit Nederlands gezichtspunt moeilijk te begrijpen – Tsjechische obsessie voor de eigen cultuur die tot op heden in deze Midden-Europese republiek waar te nemen valt. Met het spreekwoordelijke "Tsjechisch provincialisme" heeft deze (overdreven) hang naar de eigen culturele waarden niets te maken. Wel met het feit dat cultuur eeuwenlang een beproefd wapen was in handen van een onvrije en gefrustreerde natie in haar strijd om te overleven.

Aan frustraties en trauma's hadden de Tsjechen ook in de 20ste eeuw geen gebrek. Te beginnen met de Conferentie van München in 1938, waar de Westerse democratieën Frankrijk en Engeland hun bondgenoot Tsjecho-slowakije aan Adolf Hitler uitleverden. Dan de wrede Duitse bezetting. In 1948 volgden de communistische machtsgreep en het Sovjet-totalitarisme. Tenslotte kwam nog de militaire interventie van de Sovjet-Unie en haar satellieten in augustus 1968 die een einde maakte aan de Praagse Lente en de Tsjecho-slowaken voor nog eens twintig jaar met een autoritair regime opzadelde.

De Tsjechen overleefden in en door hun cultuur. De vaderlandse geschiedenis maakte hiervan een integraal onderdeel uit. In tijden van nood diende de geschiedenis als collectieve psychotherapie. Men zocht naar lichtpunten in het verleden om hoop voor de toekomst te bewaren. Terugblikkend op de Tsjechische geschiedenis na de middeleeuwen valt op dat de Tsjechen – anders dan de Polen, Hongaren en in zekere zin ook de Slowaken – nooit noemenswaardig gewapend verzet hebben geleverd tegen de vreemde overheersing in hun land. Men zal in Tsjechië dan ook tevergeefs zoeken naar beroemde generaals of leiders van grote opstanden, nationale helden van het type van Tadeusz Kosciuszko in Polen in de 18de eeuw of Lajos Kossuth in Hongarije in de 19de eeuw. En wat de reeks Nederlandse zeehelden en legeraanvoerders betreft, daar heeft de Tsjechische geschiedenis – afgezien van één, twee uitzonderingen – überhaupt geen equivalent voor.

Bloedige opstanden, wapengekletter en strijd op de barricades passen niet in de Tsjechische traditie. Tegen de annexatie van gebieden door Hitler in 1938 hebben de Tsjechen zich niet verzet en ook niet toen de nazi's in maart 1939 de rest van Bohemen en Moravië bezetten. Toen in augustus 1968 de Sovjet-tanks Tsjecho-slowakije binnenrolden, werd van de kant van de bevolking geen enkel

schot gelost. Dit was in Polen in de Tweede Wereldoorlog en in Hongarije in 1956 anders.

In dat opzicht zijn de Tsjechen allesbehalve een heroïsch volk. Hun verzet was geestelijk van aard, de leiders waren daarom zeldzaam de dragers van een zwaard maar wel heel vaak intellectuelen: schrijvers, geleerden en andere scheppende geesten.

Een vergelijking in de waardering van de meest verdienstelijke persoonlijkheden uit het Nederlandse en Tsjechische verleden door studenten geschiedenis uit beide landen spreekt boekdelen. Ze kwam tot stand aan de hand van een enquête gehouden door de auteur van dit artikel in februari 1997 aan de Universiteit van Groningen en aan de Karelsuniversiteit te Praag.⁹

Aan 15 Nederlandse studenten-historici werd de volgende vraag voorgelegd: "Noem vijf beroemde personen uit de Nederlandse geschiedenis die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt voor ons land of zelfs heldendaden hebben verricht". Van deze vijf historische personen mocht hoogstens één nog in leven zijn. De studenten werd gevraagd exact vijf namen op te schrijven, liefst in chronologische volgorde, zonder onderling overleg. Door de Nederlanders werden in totaal 30 verschillende namen genoemd.

De rangorde op de eerste vijf plaatsen zag er als volgt uit:

<u>historische persoon</u>	<u>aantal stemmen</u>
1. Willem van Oranje (1533–1584)	15
2. Michiel de Ruyter (1607–1676)	9
3. Thorbecke (1798–1872)	6
4. Piet Hein (1577–1629)	4
5. Johan van Oldenbarnevelt (1547–1619)	3
Maarten H. Tromp (1598–1653)	3
Rembrandt (1606–1669)	3
Johan de Witt (1625–1672)	3
Koning-stadhouder Willem III (1672–1702)	3

[Ter informatie, de volgende levende personen prijken op de Nederlandse lijst: Prins Bernhard (2), Johan Cruyff (2), Ruud Lubbers (1)]

⁹ In beide steden namen 15 ouderejaars Moderne Geschiedenis aan het onderzoek deel. De samenstelling van de groep was in Groningen en Praag dezelfde (4 vrouwen, 11 mannen). Uiteraard is deze enquête niet voldoende representatief. Volgens de auteur geeft ze echter wel de algemene trend weer.

Opvallend aan dit overzicht is de prominente aanwezigheid van de zeehelden Michiel de Ruyter, Piet Hein en Maarten Harpertszn. Tromp. Willem van Oranje fungeert als de vader des vaderlands, koning-stadhouder Willem III staat op de lijst op grond van zijn grote politieke en militaire prestaties. Leiders-intellectuelen zijn in deze Nederlandse historische hitparade met Thorbecke en Johan de Witt relatief zwak vertegenwoordigd, de plaatsing van de schilder Rembrandt komt uit respect voor de Nederlandse kunst in de Gouden Eeuw. De oververtegenwoordiging van persoonlijkheden uit de 17de eeuw springt onmiddellijk in het oog. Wanneer wij Oldenbarnevelt meerekenen, waren maar liefst 7 van de 9 geplaatste Nederlanders in de Gouden Eeuw actief.

Dezelfde vraag maar dan met betrekking tot de Tsjechische geschiedenis werd aan 15 Tsjechische studenten voorgelegd. Zij vermeldden 23 namen. Op de eerste vijf plaatsen eindigden 7 historische grootheden, redelijk verspreid over de gehele geschiedenis. Dit was het resultaat:

<u>historische persoon</u>	<u>aantal stemmen</u>
1. Karel IV (1316–1378)	14
2/3 T. G. Masaryk (1850–1937)	9
2/3 Václav Havel (geb. 1936)	9
4. Heilige Wenceslaus (ca. 907–929/935)	5
5. Jan Hus (ca. 1371–1415)	4
Georg van Poděbrady (1420–1471)	4
Comenius (1592–1670)	4

Het eerste wat aan de Tsjechische lijst van historische beroemdheden opvalt, is de hoge waardering voor de president-schrijver Havel en ook andere intellectuelen/geleerden. De filosoof T. G. Masaryk, schrijver Václav Havel, de theoloog Jan Hus en de geleerde Comenius nemen meer dan de helft van het aantal plaatsen in. De heilige Wenceslaus en Karel IV (vader des vaderlands) zijn als stichters van de Tsjechische staat equivalenten van Willem van Oranje. Van de zeven bovengenoemde personen kan slechts koning Georg van Poděbrady, een begaafd politicus, zich roemen op wapenfeiten. In dit opzicht lijkt hij het meest op Willem III van de Nederlandse lijst. De communistische 'helden', die veertig jaar lang de geschiedenisleerboeken vulden, ontbreken volledig.

De keuze van de Nederlandse en Tsjechische studenten geschiedenis voor hun historische helden onderstreept een groot verschil in de geschiedenis van beide landen en volkeren. De Nederlanders traden voor hun onafhankelijkheid en vrijheid, of – ruimer uitgedrukt – voor hun nationaal belang, op beslissende

momenten met de wapens in de hand op. De Tsjechen daarentegen leverden een opmerkelijk en bij tijd en wijle zelfs bewonderenswaardig geestelijk verzet.

Na 1989 begint de loop van de Tsjechische geschiedenis eindelijk weer op die van Nederland te lijken. Vergeleken met de Nederlanders is er bij de Tsjechen echter sprake van veel onverwerkt verleden. Men denke aan de nazistische bezetting, het verzet en de collaboratie, de jodenvervolging en de verdrijving van de Sudetenduitsers na de Tweede Wereldoorlog. Ook heel wat aspecten uit de communistische periode wachten nog op een maatschappelijke discussie en een oordeel van historici: de houding van de communisten in de zogenaamde periode van normalisatie na 1968 bijvoorbeeld en de merkwaardige metamorfose van communistische kaderleden in kapitalistische ondernemers na 1989.

Het is te hopen dat nu ook Tsjechië, net als Nederland na de Tweede Wereldoorlog, in rustig politiek vaarwater terecht is gekomen. Nog nooit in de moderne geschiedenis is de geopolitieke situatie voor Tsjechië zo gunstig geweest als na de val van het communisme in 1989 en na het ineenstorten van de Sovjet-Unie twee jaar later.

Tsjechië op weg naar de democratische, economische en sociale standaarden van Nederland met zijn grote welvaart en ontwikkelde "civic society"? De meeste Tsjechen zullen hiervoor graag willen tekenen. Ook wanneer straks in de Tsjechische welvaartmaatschappij parlementariërs zullen rondlopen die Jan Hus zichzelf laten verbranden op het Wenceslausplein om hem vervolgens in Naarden te begraven.